

ИЗГРАЖДАНЕ НА МОСТОВЕ МЕЖДУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СИСТЕМИ ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ ВЪВ ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И УЧЕНЕТО ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Светомира Апостолова–Калоянова
Министерство на образованието и науката

Резюме. Процесът за модернизиране и ефективно прилагане на механизмите на европейските системи за натрупване и трансфер на кредити в системата на професионалното и висшето образование на този етап повдига редица актуални въпроси, свързани с тяхното взаимодействие на национално ниво, както и за взаимовръзката им в контекста на продължаващото обучение в Системата за учене през целия живот. Целта е да се създаде нов тип организация на учебния процес, която да отчита резултатите от обучението и пълната заетост в периода на обучението по всяка учебна дисциплина. По този начин обучаваните ще могат да направят своя самостоятелен избор на дисциплини, форми на обучение, форми на самостоятелна работа, както и възможност сами да планират учебната си натовареност чрез използване на гъвкави учебни пътеки. В тази връзка процесът на модернизация както в професионалното образование и обучение, така и във висшето образование става все по-наложителен на фона на негативните демографски тенденции и острата нужда от квалифицирана и конкурентоспособна работна ръка. Промените налагат създаването на отворена и гъвкава образователна среда, приспособена към нарастващите съвременни изисквания на пазара на труда, създаваща условия за ефективното използване на наличния човешки ресурс. Възниква необходимост от актуализация на нормативната уредба по тяхното официализиране, както и от вътрешно преосмисляне на философията за съществуващите подходи, методите и средствата при разработване на учебно-съдържание, съобразно изискванията на Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) и на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) за висше образование в контекста на Националната квалификационна рамка на Република България, приета на 02.02.2012 г. с Решение № 96 на Министерски съвет. Целта е да се създаде нов усъвършенстван модел от съвместими кредитни системи, осигуряващи възможности за плавен преход от професионалното към висшето образование.

Keywords: Bologna Process, European Credit Transfer System, European Higher Education Area, international mobility

Процесът за модернизиране и ефективно прилагане на механизмите на европейските системи за натрупване и трансфер на кредити в системата на професионалното и висшето образование на този етап повдига редица актуални въпроси, свързани с тяхното взаимодействие на национално ниво, както и за взаимовръзката им в контекста на продължаващото обучение в Системата за учене през целия живот. Но когато говорим за кредитни системи, много малко млади хора знаят какво представляват те и за какво точно служат. Целта на тяхното въвеждане е създаването на нов тип организация на учебния процес, която отчита резултатите от обучението и пълната заетост в периода на обучението по всяка учебна дисциплина. По този начин обучаваните могат да направят своя самостоятелен избор на учебни дисциплини, форми на обучение и самостоятелна работа, както и възможност да планират учебната си натовареност чрез използване на гъвкави учебни пътеки. Освен това представителите на професионалните и висшите училища в европейски мащаб ще имат възможност да повишат своя шанс и да станат съмишленици и приятели, които свободно обменят професионални знания и разпространяват духовни ценности.

В тази връзка процесът на модернизация както в професионалното образование и обучение, така и във висшето образование става все по-наложителен на фона на негативните демографски тенденции и острата нужда от квалифицирана и конкурентоспособна работна ръка. Промените налагат създаването на отворена и гъвкава образователна среда, приспособена към нарастващите съвременни изисквания на пазара на труда и създаваща условия за ефективно използване на наличния човешки ресурс.

На национално ниво учебните планове и програми на образователните институции в двата сектора следва да бъдат съобразени съответно с въвеждането на Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) и с актуализацията на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS). Засега двете системи се намират в процес на адаптиране към новия образователен модел, който се основава на резултатите от обучението и е възприет императивно на политическо ниво в европейското образователно пространство.

В тази посока на национално ниво възниква необходимост от актуализация на нормативната уредба по тяхното официализиране, както и от вътрешно преосмисляне на философията за съществуващите подходи, методите и средствата при разработване на учебното съдържание, съобразно изискванията на Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) и на Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) за висше образование в контекста на Националната квалификационна рамка на Република България, приета на 02.02.2012 г. с Решение № 96 на Министерски съвет. Целта е да се създаде нов, усъвършенстван модел от съвместими кредитни системи, изградени върху равнопоставеност-

та на резултатите от обучението и учебното натоварване и осигуряващи възможности за плавен преход от професионалното към висшето образование. Пълноценното прилагане на кредитната система следва да се осъществява не само като трансфер, но и като натрупване и акумулиране на образователни кредити. Това означава, че обучаваните биха могли да ги използват по желание и на по-късен етап по линия на продължаващото обучение през целия си живот. По този начин в значителна степен ще се подобрят възможностите за разширяване на мобилността. Това ще рефлектира благоприятно и ще облекчи свободното движение на хората с цел получаването на конкурентоспособно образование и възможност за по-добра професионална реализация на националния и европейския трудов пазар.

Обществената полза от провеждането на политика, стимулираща кредитните системи, като важна част от реформата в европейското образователно пространство се оценява в дълбочина от европейските политици. Именно затова по време на своите редовни срещи в Льовен, Белгия, през 2009 г. и на Юбилейната конференция в Будапеща и Виена през 2010 г. европейските министри, отговарящи за висшето образование на страните, участващи в Болонския процес, дискутираха резултатите от процеса на модернизация и официално обявиха създаването на Европейското пространство за висше образование (ЕПВО). В тази връзка Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) беше определена като един от основните крайъгълни камъни на Болонския процес¹⁾. По време на последната си конференция в Букурещ през пролетта на 2012 г. министрите препотвърдиха в традиционното си комюнике своята воля да използват политическия си потенциал при осигуряване на благоприятна среда на национално ниво за консолидиране на Европейското пространство за висше образование (ЕПВО) и в частност Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS). В него те отбелязаха че:

*„Необходимо е смислено прилагане на резултатите от ученето с оглед консолидирането на ЕПВО. Разработването, разбирането и практическото прилагане на резултатите от ученето са от ключово значение за успеха на **системата за трансфер на кредити (ECTS)**, дипломните приложения, признаването на квалификации, квалификационните рамки и осигуряването на качество, като всички те са независими едни от други. Ние призоваваме институциите да осъществят още по-добра връзка между **академичните кредити**, резултатите от ученето и натовареността на студентите, както и да включат постигането на учебни резултати в процедурите по оценяване. Ще работим за осигуряване на гаранции, че **„Ръководството на потребителите на ECTS“** напълно отразява състоянието на текущата работа върху резултатите от ученето и признаването на предишното обучение“.*

Министрите, освен че ясно се позовават на „**ECTS, на Европейската квалификационна рамка и на резултатите от ученето**“, приветстват „предло-

жението на Европейската комисия за актуализиране на директивата на ЕС за признаването на професионалните квалификации“.

В контекста на ECTS те подчертават фундаменталното значение на съвкупността от основните елементи при провеждането на предстоящите образователни политики – мобилност, признаване на квалификации, учене през целия живот, валидиране на знания, придобити по неформален и самостоятелен начин, разработване на гъвкави учебни пътеки и т.н.

Чрез определяне на основните цели на Европейското пространство за висше образование министрите заложиха и следните приоритети за извършване на конкретни дейности за периода 2012–2015 г., които са в пряка връзка с утвърждаването на Европейската система за трансфер на кредити (ECTS).

„На национално ниво съвместно със съответните заинтересовани страни, и най-вече с институциите за висше образование ние ще: осигурим гаранции, че прилагането на квалификационните рамки, ECTS кредитите и дипломните приложения се основават на резултатите от ученето; на европейско ниво под формата на подготовка за Министерската конференция през 2015 г. и в сътрудничество със съответните заинтересовани страни ние ще работим за осигуряване на гаранции, че Ръководството на потребителите на ECTS напълно отразява състоянието на текущата работа върху резултатите от ученето и признаването на предишно обучение“.

Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) е основен инструмент на Болонския процес и е важна част от измеренията на Европейското пространство за висше образование. Системата е разработена преди 23 години (в рамките на ERASMUS проекти през 1989 г.), но е възприета в 47 болонски страни по различен начин. На този етап може да се посочи, че успешно се реализират нейните трансферни цели – улесняване на мобилността на студентите, съпоставимостта на програмите, съвместимостта и взаимното признаване на периоди на обучение, придобито в чужбина. Към момента Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) е в процес на развитие, тъй като тя се създаде като обикновен инструмент за кредитен трансфер, който непрекъснато се усъвършенства във времето, за да се утвърди като система за силни кредити, свързани с тяхното акумулиране и трансфер, а бъдещото ѝ развитие е насочено в посока признаване на квалификациите. За съжаление процесът се забавя поради липсата на определени нива в ECTS и достатъчна яснота по отношение на тяхната същност. Съществуващите проблеми се очаква да бъдат разрешени в отделните страни посредством практическото приложение на актуализирания вариант на „Ръководството на потребителите на ECTS“ от 2009 г. В него се отчитат развитията в хода на Болонския процес, нарастващото значение на ученето през целия живот, формулирането на квалификационните рамки и все по-голямото приложение на резултатите от обучението. ECTS²⁾ се възприема като инструмент, който подпомага дей-

ностите, свързани с разработването, описването и провеждането на програми и присъждането на квалификации за висше образование. В съответствие с изготвения тематичен доклад на изданието „Евридика“ – „Фокус върху висшето образование в Европа 2010: влиянието на Болонския процес“ се декларира, че Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) се използва в рамките на Европейското пространство за висше образование и обхваща всички страни³⁾, ангажирани в Болонския процес. Заложената в нея нова философия ясно отчита равнопоставеността както на резултатите от обучението, така и на учебното натоварване. Необходимо е да се подчертае, че в тематичните доклади, посветени на срещите на високо ниво, се възприе разбирането, че Европейската система за натрупване и трансфер на кредити (ECTS) трябва да остане като приоритет и предизвикателство и за в бъдеще, особено на институционално ниво, защото:

– ECTS е основен елемент на Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование и на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (ЕКР)⁴⁾. Според първата рамка двата образователно-квалификационни цикъла – „бакалавър“ и „магистър“, притежават собствен диапазон от образователни кредити. Съответно ECTS кредитите се използват и при формулиране на националните квалификационни рамки за висше образование, които като изисквания за присъждане могат да бъдат по-подробно разписани в конкретни нормативни документи на национално ниво.

– ECTS помага на образователните институции да постигат целите си, свързани с осигуряване и повишаване на качеството. В някои страни ECTS, включително и в Република България, тя е едно от изискванията за акредитация на програми или квалификации във висшето образование.

ECTS се използва от все повече образователни институции на трети страни като по този начин придобиват все по-голяма стойност и значение в нарастващото глобално измерение на Европейското пространство за висше образование.

Използването на ECTS в контекста на националните квалификационни рамки, основани на постигнатите резултати, прави програмите и квалификациите по-прозрачни и улеснява тяхното признаване. Системата може да се прилага към всички видове програми, независимо от начините за тяхното провеждане (в учебните заведения, на работното място), статуса на учащите (редовни, задочни студенти), както и за всички видове учене в Системата за учене през целия живот (формално, неформално и самостоятелно).

Прилагането на общи подходи към описанията (дескрипторите), основаващи се на резултатите от обучението, е цел на процеса за международно оценяване и признаване на квалификациите и системите в контекста на кредитната система. *„Националната квалификационна рамка и нейните квалификации са ясно базирани на резултатите от обучението и квалификациите са свързани с ECTS или със сравними кредити на ECTS“⁵⁾.*

Въвеждането на кредитната система в България не се сведе само до формалната регистрация на факти от развитието на реформата, а до вътрешно осмисляне и преобразяване на цялостния процес и подход към изграждане на системата на висшето образование като част от Европейското пространство за висше образование. Българското законодателство чрез Закона за висшето образование отговори на тази потребност и прие през септември 2004 година Наредба на министъра на образованието и науката за прилагане на система за условията и реда за натрупване и трансфер на образователни кредити. В процеса на практическото прилагане на кредитната система на институционално ниво нашите висши училища преминаха през редица затруднения. Беше ясно, че сама по себе си тази система не може да бъде панацея за повишаване на качеството на висшето образование, както и не може самостоятелно да реши неговите проблеми. Но с въвеждането на кредитната система българските институции за висше образование се включиха в системата на активния обмен между стотиците европейски университети. Беше важно да се съхрани националното многообразие на специалностите, както и да се почерпи най-доброто от другите при поддържане на активния обмен между студенти и преподаватели.

Към настоящия момент на национално ниво отново възниква спешна необходимост от актуализиране на нормативната уредба и нейното съобразяване със заложените в „Ръководството на потребителите на ECTS“ от 2009 г. нови изисквания. Този документ определя ECTS като една съвременна кредитна система, подпомагаща образователните институции да пренасочат акцента при изготвянето и осъществяването на програмите от традиционните подходи, ориентирани към преподавателите, към новия образователен модел, насочен към потребностите и очакванията на обучаваните. ECTS осигурява на обучаваните прозрачност както на техните индивидуални учебни постижения, така и на цялостния учебен процес. Целта е да се улесни планирането, изпълнението, оценката, признаването и валидирането на квалификациите и учебните единици, както и на мобилността на студентите. Кредитите могат да се използват широко във формалното висше образование, както и да бъдат прилагани в други дейности, свързани с ученето през целия живот. Целта е да се съхрани всичко постигнато (трансферният механизъм), но и да се включат актуални съвременни характеристики, които са новост за академичната среда, която по принцип е консервативно настроена, и това налага по-дълъг период за осмисляне и въвеждане на институционално ниво.

При възприемането на подход, ориентиран към обучаваните, ролята на образователните институции е да ги улеснява и подпомага при оформянето на техен собствен път на обучение, както и да ги подкрепя при изграждането на собствен стил и опит в процеса на обучение. Като се използват резултатите от обучението и учебната натовареност при изготвянето и реализирането на учебната програма, ECTS допринася за поставянето на обучавания в центъра на образователния

процес. Като разпределя кредитите към образователните компоненти, системата улеснява изграждането на гъвкави пътеки за обучение. Нещо повече, ECTS заедно с националните квалификационни рамки, основани на постигнатите резултати:

- установяват по-тясна връзка между образователните програми и изискванията на пазара на труда, използвайки учебните резултати, като по този начин подпомагат взимането на информирани решения от обучаваните;

- насърчават широкия достъп и участие в учене през целия живот, като прави програмите по-гъвкави и улеснява признаването на предишни постижения;

- улесняват мобилността в рамките на дадена институция или страна, от институция в институция, от страна в страна, както и между различни образователни сектори и учебен контекст (т.е. формално, неформално и самостоятелно учене).

Повечето страни, включени в Европейското пространство за висше образование, въведоха със закон своите кредитни системи за висше образование. Когато хората, отговорни за съставянето на образователните програми, установят квалификационния профил и очакваните учебни резултати от програмата и нейните компоненти, ECTS кредитите им помагат да добият реалистична представа за необходимото учебно натоварване, както и да изберат стратегиите за учене, обучение и оценка с по-голямо внимание. Заинтересованите страни, като учаци и работодатели, могат да осигурят полезен принос при формулирането на учебните резултати.

ECTS кредитите на този етап трябва да отчитат равностойната тежест както на учебното натоварване, така и на учебните резултати, достигнати в края на обучението. Учебните резултати описват какво се очаква учащият да знае, разбира и да бъде способен да извърши след успешното приключване на учебния процес. Те се свързват с описанията (дескрипторите) за съответното ниво, отразени в националните и европейските квалификационни рамки (Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование, Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот и Национална квалификационна рамка на Република България). Необходимо е да се подчертае, че учебните резултати са измерими индикатори за това, какво обучаваните, получили конкретна квалификация или приключили определена програма или някой от нейните компоненти, се очаква да знаят, разбират и да бъдат способни да правят в процеса на своята професионална реализация. По този начин те акцентират върху връзката между преподаването, ученето и оценката. Формулирането на учебните резултати при ECTS е в основата за оценка на учебното натоварване и оттук – за разпределянето на кредитите. Кредитите се разпределят сред всички квалификационни или учебни програми и се свързват с техните образователни компоненти (модули, курсови единици, самоподготовка, работа по дипломна работа, обучителни практики и лабораторна работа). Броят на кредитите, определен за всеки от компонентите, се основава на неговата тежест по

отношение на необходимото учебно натоварване на студентите, така че да бъдат постигнати учебните резултати във формален контекст. Учебното натоварване посочва времето, от което студентите обикновено се нуждаят, за да приключат всички ангажименти, предвидени в учебния план (като лекции, семинари, проекти, практически занятия, самоподготовка и изпити), необходими за постигане на очакваните учебни резултати. За една академична година формално обучение е прието да се присъждат 60 ECTS кредита. В повечето случаи учебното натоварване на студентите обхваща между 1500 и 1800 часа за академична година, като един кредит съответства на 25 до 30 часа работа.

Съществуват два подхода за разпределение на кредитите. Алтернативите, представени по-долу, илюстрират двата отделни подхода към разпределянето на кредити.

– Учебните резултати могат да бъдат разписани като прагови индикатори (които показват минималните изисквания). При възприемането на този подход преподавателите дефинират учебните резултати за всеки образователен компонент, описват учебните дейности и оценяват учебното натоварване, от което студентите обикновено имат нужда, за да приключат тези дейности. Освен това се събират, анализират и обобщават предложения за предвиждане на учебно натоварване, което се изразява в кредити. Като прилагат този подход, всички преподаватели участват в процеса по разпределение на кредитите. Те могат да направят свои предложения във връзка с учебните резултати и да преценят учебното натоварване, необходимо за постигането им. Чрез обсъждане и дефиниране на приоритетите се достига до окончателното решение въз основа на наличните кредити – 60 за всяка година. В резултат на тази процедура определения брой кредити могат да бъдат разпределени към едни и същи компоненти.

Като използват тази възможност, институциите за висше образование е необходимо да предоставят максимална свобода при разработването на всеки компонент по отношение на учебните резултати и свързаното с тях учебно натоварване. От друга страна, различните по тежест компоненти могат да създадат проблеми, когато се отнасят за мултидисциплинарни или съвместни програми или мобилност.

– Учебните резултати могат да бъдат разписани като отправни точки, които да определят очакваното ниво на постиженията. Висшето училище или факултети могат да решат да започнат стандартизиране на размера на образователните компоненти, като дават на един и същ компонент еднаква кредитна стойност или поредица от кредитни стойности и по този начин предварително определят броя кредити, които следва да бъдат разпределени към всеки компонент. В този случай курсовите единици често се наричат „модули“.

В рамките на предварително зададената структура преподавателският състав е необходимо да определи подходящите и осъществими учебни резултати (знания, умения и компетентности) като опише учебните дейности въз основа на стандартния размер на компонентите. Предвиденото учебно натоварване

трябва да съответства на броя кредити, разпределени за съответния компонент. След като размерът на компонентите бъде стандартизиран, висшите училища могат да си позволят да изграждат по-гъвкави, мултидисциплинарни и интердисциплинарни взаимовръзки между програмите. От друга страна, дефинирането на учебните резултати в рамките на един компонент се ограничава от предварително зададения брой кредити, които определят предвиденото учебно натоварване на всеки компонент. Препоръчва се във всеки случай компонентите да не са твърде малки по размер, така че да се избегне фрагментацията на програмата. В същото време е добре компонентите да не са и твърде големи по своя обем, тъй като това може да попречи на интердисциплинарните учебни занимания и да ограничи възможностите за свободен избор, който съществува в рамките на учебните програми. Наличието на многообразни компоненти може да е сериозен проблем за мобилните студенти на всички нива – институционално, национално или международно.

Подходящото разпределяне на кредитите трябва да бъде част от изискванията за вътрешното и външното осигуряване на качество във висшите училища.

Кредитите се присъждат на обучаваните след приключване на всички дейности, заложи в програмата за формално обучение или в отделен образователен компонент, и поставената оценка за постигнатите учебни резултати. Те могат да се натрупват предвид получаването на квалификации в зависимост от решението на институциите, които присъждат квалификационни степени. Ако студентите са постигнали учебни резултати в друг учебен контекст или рамки (формално, неформално или самостоятелно учене), свързаните с това кредити могат да бъдат предоставени след успешно оценяване, валидиране или признаване на тези учебни резултати.

Присъдените по определена програма кредити могат да бъдат прехвърлени към друга програма, предлагана от същата или друга образователна институция. Това прехвърляне може да се осъществи, ако институцията, която присъжда квалификационните степени, признае кредитите и свързаните с тях учебни резултати. За съжаление, при завръщането си мобилните студенти не само в България, но и в други страни често срещат редица затруднения в процеса по признаване на получените в чужбина кредити. Затова в контекста на мобилността и признаването на резултатите от обучението е необходимо партньорските институции предварително да договорят условията за признаване на периодите за обучение в чужбина. Този процес задължително включва сравняване на структурата и компонентите на специалностите с цел измерване на тежестта на учебните дисциплини, които формират определената специалност. ECST системата е изключително мобилна, но изисква да бъдат отчетени тежестта на конкретните стойности, които се обменят. Трябва да се уточни дали присъдените кредити на двете висши училища са съвместими и сравними с тези, които ще се получат в университета партньор. Трансферът и натрупването на кредити се подпомага чрез използването на основните документи на

ECTS (каталог на курсовете, формуляр за кандидатстване на студентите, договор за обучение и академична справка), както и дипломно приложение. Ясно е, че сложните национални и институционални кредитни системи следва да си кореспондират безусловно с националните квалификационни рамки и един от начините това да се постигне е практическото приложение на кредитите на университетско ниво, базирано на единното разбиране за резултатите от обучението.

„ECTS се използва широко във формалното висше образование и може да се прилага към други дейности, свързани с ученето през целия живот. Ако студентите са постигнали учебни резултати в друг учебен контекст или времеви периоди (формално, неформално и самостоятелно учене), свързаните с тях кредити могат да бъдат присъдени след успешна оценка, валидиране или признаване на тези учебни резултати.“

Използването на ECTS за учене през целия живот подпомага прозрачността на учебните програми и постиженията не само когато става въпрос за основните степени на висшето образование (бакалавър, магистър или доктор), но за всички видове учебни дейности или учебни резултати, предлагани или признати от институциите за висше образование. Не всички учащи са редовни студенти, постъпили по редовни учебни програми. Все по-голям брой възрастни предприемат самостоятелно обучение, без задължително да имат за цел придобиването на конкретна квалификация. Институциите за висше образование са изправени пред все по-големите изисквания да задоволят нуждите на по-възрастните учащи и/или работодатели и да осигурят самостоятелни учебни пътеки. Когато ECTS се използва за целите на непрекъснато образование в системата за учене през целия живот, важат същите принципи за разпределяне, присъждане, трансфер и натрупване на кредити. Подобно на кредитите, разпределени по компоненти, които са част от програми, кредитите, разпределени към непрекъснатото образование, се базират на учебното натоварване, обикновено необходимо за постигането на очакваните учебни резултати. Кредитите, присъдени за непрекъснато образование, могат да бъдат признати и натрупани към съответната квалификация или не, в зависимост от желанието на обучавания и/или изискванията за присъждане на квалификации. Някои учащи могат просто да проявяват интерес към конкретен образователен компонент, без да желаят да придобият квалификация.

Европейската система за кредити в професионалното образование и обучение (ECVET) е нов инструмент за прозрачност на квалификациите в областта на професионалното образование и обучение, чиято цел е да улесни трансфера, признаването и натрупването на оценени учебни резултати на лица, обучаващи се за придобиване на професионална квалификация. За разлика от ECTS тя се въвежда 20 години по-късно – на 18.06.2009 г., с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета. Целта е да се улеснят съвместимостта, съпоставимостта и взаимното допълване между кредитните системи,

използвани в професионалното образование и обучение и Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS), прилагана във висшето образование. По този начин се очаква да се подобрят взаимовръзките между различните степени на образование и обучение в съответствие с националното законодателство и практика. Това се извършва въз основа на общото разбиране за учебните резултати, тяхната прозрачност, транснационална мобилност и възможността за пренос на квалификациите на национално равнище между различните сектори на икономиката и на пазара на труда.

ECVET се разглежда като техническа рамка за трансфер, признаване и – когато е целесъобразно – за натрупване на индивидуални учебни резултати с цел придобиване на квалификация. Инструментите и методиката на ECVET включват описания на квалификациите, изразени в единици учебни резултати със съответните точки, процес на трансфер и натрупване, както и допълнителни документи – като например споразумения за учене, академични справки и ръководства за ползвателите на ECVET.

Определението за квалификация в контекста на препоръката е „официален резултат от процес на оценка и валидиране, който се получава, когато компетентна институция установи, че дадено лице е постигнало учебни резултати в съответствие с дадени стандарти“. А единицата учебен резултат представлява компонент от квалификация, състоящ се от съгласуван пакет от знания, умения и компетентности, които могат да бъдат оценени и валидирани с помощта на определен брой свързани с тях ECVET точки.

ECVET точките се възприемат като числен израз за цялостното значение на учебните резултати в рамките на дадената квалификация и на относителната тежест на единиците по отношение на тази квалификация. Съответната квалификация по принцип трябва да включва няколко единици и да е съставена от целия пакет единици. По този начин обучаваният може да придобие дадена квалификация чрез натрупване на необходимите единици, придобити в различни държави и в различен контекст на учене (във формалната система, а когато е целесъобразно – при неформалното и самостоятелното учене).

В ECVET единиците учебни резултати, постигнати в една среда, се оценяват и след успешната оценка се извършва техният трансфер в друга среда. В този втори контекст те се валидират и признават от компетентната институция като част от изискванията за квалификацията, която лицето се стреми да придобие. След това единиците учебни резултати могат да се натрупват с цел придобиване на тази квалификация съгласно националните или регионалните правила. Съответните компетентни институции и партньорите, участващи в процеса на обучение, разработват процедури и насоки за оценка, валидиране, натрупване и признаване на единици учебни резултати.

Важно е да се уточни, че **на този етап все още не е изяснена в достатъчна степен взаимовръзката между двете системи – ECVET и ECTS, тъй**

като те преследват общи цели, свързани с натрупване, трансфер и признаване на кредити, мобилността на обучаваните и работещите, ученето през целия живот и прозрачността на националните системи вътре в общото Европейско образователно пространство. Обаче пътищата, по които се достига до цитираните по-горе общи цели, значително се различават и невинаги съвпадат. Необходимо е да се напомни, че двете кредитни системи се създават и развиват в различен времеви период и в различен институционален и методологически контекст. ECTS е създадена 23 години преди ECVET, като през 2009 г. тя получава своето допълнително развитие и възприема модела за разпределение на кредитите, при който се отчитат като равностойни компоненти както студентското натоварване, така и учебните резултати. От друга страна, системата на ECVET се създава като модел, ориентиран към изхода на обучението, който разпределя кредитните точки в съответствие с определени индикатори за изпълнение, свързани с постигнати единици учебни резултати. По този начин, в съответствие с техническите спецификации на ECVET, квалификациите се описват като единици учебни резултати. Докато ECTS е количествено средство за измерване на обема общо инвестирано време за придобиване на определени резултати, то ECVET е качествено средство за определяне на взаимосвързаните компоненти (единици) учебни резултати вътре в присъдената квалификация. Определението за единица учебен резултат в Препоръката на Европейския парламент и на Съвета е изразено като „компонент от определена професионална квалификация, състоящ се от съгласуван набор от знания, умения и компетентности, който може да бъде оценен и валидиран“, а „кредит за учебни резултати“ (кредит) се дефинира като пакет от учебни резултати на дадено лице, които са били оценени и които могат да се натрупват с цел квалификация или да се прехвърлят към други учебни програми или квалификации. Различията в техническите спецификации, свързани с учебното натоварване за ECTS, и относителната важност на компонентите, свързани с резултатите от обучението вътре в квалификацията за ECVET, се определят като основни признаци за несъвместимост между тези две кредитни системи. Осъзнавайки това предизвикателство, се стига до необходимостта да се изгради обща матрица, която би могла да способства за признаване на кредитите от едната система към другата, независимо от техните методологически различия. По този начин резултатите от обучението биха могли да се идентифицират като единствен възможен способ за преход между двете системи и да се определят като специфичен двигател, свързващ висшето образование и професионалното образование и обучение. В отговор на това сериозно предизвикателство в редица европейски страни стартираха съвместни тематични проекти с цел разработване на методически ръководства за изграждане на мостове и преодоляване на различията между ECVET и ECTS. Резултатите от тази проектна дейност и предстоящото популяризиране на добрите практики по темата в

значителна степен ще подпомогнат установяването на стабилна връзка между професионалното и висшето образование. Процесът за определяне и свързване на образователните кредити изисква време и внимателно обмисляне. Тяхното създаване губи смисъл, ако те механично се прикачват към старите и непроменени учебни модули и програми. Правилният подход, който е необходимо да се спазва, е създаването на съвместни екипи от специалисти в областите на професионалното и висшето образование, както и на ученето през целия живот, които да бъдат включвани в процеса по разработване на конкретни методики за определяне на взаимовръзките между ECTS и ECVET, независимо от тяхното предназначение (напр. за модул, квалификация или за описание на национално ниво). Тази иновативна дейност е предстоящо предизвикателство пред нашата образователна система в близкото бъдеще.

В тази връзка националните власти е необходимо да оказват конструктивна и коректна подкрепа на институциите за професионално и висше образование, чиято цел е да се направи успешен преход към новия образователен модел, отчитайки индивидуалните потребности на обучаваните и основаващ се на постигнатите резултати от обучението. Моделът има широко приложение както във формалната образователна система, така и в Системата за учене през целия живот, тъй като равнопоставено възприема ECVET и ECTS и ги включва във всички образователни структури и процеси. Въвеждането на резултатите от обучението в контекста на ECVET и ECTS на институционално ниво не може да се постигне посредством външен натиск или чрез налагане на административни разпоредби от страна на националните власти или на агенциите по осигуряване на качеството. За това е необходимо взаимно сътрудничество на експертно и академично ниво, както и политическа воля, която да осигури придвижването на процеса в посока, съответстваща на изискванията в Европейското образователно пространство.

БЕЛЕЖКИ

1. Уебсайт на Секретариата за Болонския процес Бенелюкс 2009 г.: <http://www.bologna2009benelux.org>
2. ECTS е създадена първоначално през 1989 г. като пилотна схема в рамките на програмата „Еразъм“, за да улесни признаването на обучението в чужбина на мобилни студенти.
3. В някои страни националните или институционалните системи съществуват редом с ECTS.
4. Препоръка на Европейския парламент и на Съвета за изграждане на Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот (http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/rec08_en.pdf), 2008 г. Трите нива на Болонската рамка и подниво-то за краткия цикъл на обучение във висшето образование съответстват на нива пет, шест, седем и осем от ЕКР за сектора на висшето образование.

5. Стр. 80 от Доклада на Работната група за Рамката на квалификациите в Европейското пространство за висше образование, приет на конференцията на европейските министри, отговарящи за висшето образование в Берген 2005 г.

BUILDING BRIDGES BETWEEN THE EUROPEAN CREDIT TRANSFER AND ACCUMULATION SYSTEM IN THE FORMAL EDUCATION AND LIFELONG LEARNING

Abstract. The process of modernization and effective application of the mechanisms of the European Credit Transfer and Accumulation System in the System of the Vocational and University Education at this point raises a number of up-to-date questions about their collaboration at national level, as well as their correlation in the context of continuing education in the System for Lifelong Learning. The goal is to found a new type of organization of the educational process, which would take into account the educational outcomes and the total busyness during the learning period in each educational field. In this way, the students would be able to make their individual choice of disciplines, forms of education, forms of homework, as well as receive an opportunity to schedule their learning busyness by using flexible learning pathways. In regards to that, the necessity of the process of modernization - both in the vocational and university education - grows in the context of the negative demographic trends and the significant need for qualified and competitive workers. The changes demand the formation of an open and flexible educational field, adapted to the growing present demands of the labor market, favoring effective usage of the present human resources. There appears a necessity of actualization of the legislative system of making them official, as well as of the internal reconsideration of the philosophy of the present approaches, methods and means, at the elaboration of the learning contents, according to the European System for Transfer of Credits at the Vocational Education and Training and the European Credit Transfer and Accumulation System in the university education in the context of the

National Qualification Form of Republic of Bulgaria, approved on 02.02.2012 by Resolution No 96 by the Bulgarian Government. The goal is to be created a new, advanced model of compatible credit systems, providing opportunities for a smooth transition from vocational to university education.

Svetomira Apostolova-Kaloyanova

✉ State expert – Policy Development, Analysis and Assessment Directorate
Ministry of Education and Science
2A, Kniaz Dondukov Blvd.
1000, Sofia, Bulgaria
E-mail: m.kaloyanova@mon.bg